

ולאחר, ומתי ייצור מרחק וניכור? מתי מפגש יגרום להגמיש את הגבולות בין אני לאתה, ומתי יבצר אותם? מתי יוצר דיאלוג שירחיב וישנה אותנו, ומתי ייטמע לתוך המונולוג המתמשך והמוכר שלנו עם עצמנו?

לאורך הספר שערכו רוקמים מיטשל ומיכל שיח משותף, אסוציאטיבי ורחב יריעה, המזמין ואף מפתה את הקוראים להרחיב את אופקי החשיבה, ההווה והקריאה שהם מורגלים בהם. אנו כמעט מתבקשים להניח בצד את הצורך האוטומטי שלנו להבין, לחבר למה שאנו כבר יודעים, להסכים או לא, להזדהות או לא, ובמקום כל אלה, לאפשר לעצמנו להגיב לטקסטים בסקרנות, בהפתעה ובפתיחות ללא-ידוע.

גם עולמות תוכן נפגשים בספר ב-*reverie* משותף, פסיכואנליזה ובודהיזם, פילוסופיה ותחושות גוף, וינייטות טיפוליות וחוויות חיים אינטימיות של הכותבים, ספרות דתית ושירה. כל אלה משפיעים זה על זה, ומהווים חלק בלתי נפרד מהעושר הרעיוני של הכותבים.

מיטשל ומיכל מאירים את נושא הדיאלוג באופן דיאלוגי. הספר הפואטי והמיוחד-במינו הוא קולאז' של דיאלוגים וטריאלוגים, נאה דורש (במקרה שלהם, נאה מפציר) ונאה מקיים. העורכים מזמינים אורחים-כותבים לביתם ההתייחסותי, ומנהלים שיחה רצפטבית ואינטרסובייקטיבית עם הטקסטים שלהם. הדיאלוג מבוסס על אסוציאציה חופשית ויצירתית, שבו המשתתפים נכונים להתערבב עם אחר ולצאת ממנו קצת שונים, אמיתיים יותר לעצמם. השיר "ברוך הבא" של אוה קילפי (1), מדהים ומפחיד בו-זמנית, מיטיב לתאר זאת:

"תגידי מיד אם אני מפריע
הוא אמר קשנכנס מבעד לדלת
ואני תקף מסתלק

אתה לא סתם מפריע
השבת לי
אתה מטלטל את כל קיומי
ברוך הבא"

מיטשל ומיכל מבקשים לפתוח את הדלת לאחר, ולתרגל את תנועת העצמי שלהם אל מעבר למוכר. השניים בוחנים לאורך הספר, גם דרך התיאוריות המזינות את חשיבתם וגם דרך התנסותם כקלינאים וכבני אדם, כיצד מתרחבת הנפש הודות למפגש אמת עם כל מה ומי שאנו נכונים א-הדדית לפגוש ולהרחיב בעזרתו את קיומנו.

גורביץ' (2) טבעה את המושג 'בינפשי' (במילה אחת ובתרגום לאינטרסובייקטיבי), שמצליח, לטעמי, להחזיק את הפרדוקס שבו הדבר הכי פרטי לנו, הנפש שלנו, נוצרת ומתהווה באופן אימננטי בדיאלוג בין נפשנו לנפשות אחרות, שזכינו איתן למרחב של השפעה ואמת. מעניין כי בעברית המושג 'לקיים

במדור ביקורת ספרים הפעם שוב ארבע סקירות של ספרים שהם שונים כל כך אחד מהשני, וגם סקירותיהם נכתבו באופן שונה.

טוב לחשוב שדברים שונים יכולים להאסף תחת קורת גג אחת משותפת, ולהתקיים יחד, כמיגוון, למרות השונות.

בתקווה לקיץ שקט יותר שיאפשר קריאה-חשיבה-חלימה, עפרה אשל, עורכת המדור

MICHAL BARNEA-ASTROG and
MITCHEL BECKER (Eds.)

Relational Conversations on
Meeting and Becoming:
The Birth of the True Other

London and New York:

Routledge/Relational Perspective Book Series,
2023, pp. 196.

עדיית ניר¹

"שיחות התייחסותיות על מפגש והתהוות: לידתו של אחר אמיתי", כותרת ספרם של מיכל ברנע-אסטרוג* ומיטשל בקר** מכילה את תמצית החיים שהם מייחלים לה: דיאלוג, התהוות בתנועה ובהשפעה הדדית בין אני לאחר, לידה נפשית, אמת.

בכל רגע נתון בחיינו, כותבים מיכל ומיטשל בהקדמה לספר, מתרחש מפגש, גלוי או סמוי, בין הגוף לתודעה, בין החומר לרוח, בין הפנים לחוץ, בין עצמי לאחר ולכל דבר בעולם. האופן בו הנפש מתייחסת למפגשים אלה הוא שמרכיב את חיינו. מה יגרום למפגש להיות פורה? מתי יקרב אותנו לעצמנו האמיתי

¹ מכון תל-אביב לפסיכואנליזה בת זמננו; התכנית לפסיכותרפיה, המסלול ההתייחסותי, הפקולטה לרפואה, אוני' ת"א.

aditnir1@gmail.com

* ד"ר מיכל ברנע-אסטרוג – סופרת, חוקרת פסיכואנליזה ובודהיזם, מטפלת ומורה בכירה בגישת האקומי. מחברת הספרים "התבהרות: ויפאסנה, פסיכואנליזה והתודעה החוקרת את עצמה" (רסלינג 2017), "אנשים עדינים: התבוננות בודהיסטית ופסיכואנליטית בעדינות" (רסלינג 2018), וכן שני רומנים: "נדידה" (פרדס, 2021) ו"השנים הבאות" (שתיים, 2022).

** ד"ר מיטשל בקר – פסיכולוג קליני, מלמד על ביון ומדריך בתוכנית לפסיכותרפיה בבר-אילן. פרסם מאמרים בכתבי-עת פסיכואנליטיים רבים ופרקים בספרים.

פריזמות: אדם החולה במחלה מסכנת חיים, וחוויתו של מטופל טרנסג'נדר. בשתי התנסויות אלו, בדידות, זרות, ובושה עשויות לפגוש את האדם ביחס לגופו. בנוכחות קשר אינטימי עם אחר, ניתן יהיה לאתגר את האדם לבריאה מחדש של הדיאלוג עם גופו, למחאה ולקבלה של פגיעותו ומותו, לתת שם, להכיר באמיתות כואבות, ולמצוא בית נפשי לגופנו.

מיטשל ממשיך את הדיאלוג עם רינה דרך חקירת המושגים של סאליבן, 'אני-טוב', 'אני-רע', 'לא-אני', עצמיים שנוצרו במפגש בין העצמי לאחרים המשמעותיים. נחפש בהמשך חיינו את האחר שבעות אחרותו כל עצמיותנו תוכל להיות, אך עם זאת אנו מלאי פחדים ממפגש עם 'לא-אני', מבושה, מעודפות ומנטישה. המפגש עם 'אחר אמיתי', שיוכל לראות ולהכיל ללא בושה את מיגוון עצמיותנו, יאפשר התפתחות ויצירתיות.

אני מעזה להצטרף כאורחת לדיאלוג, ולדרוש את הפסוק "כל עצמותי תאמרנה" (תהילים ל"ה) כמשאלה שאיתה מסיים מיטשל את הדיאלוג הראשון, "כל עצמיותי תאמרנה", כולל החלקים שהודרו כ'לא-אני', אותם זרים אינטימיים בתוכנו, ושאותם כעת ניתן לפגוש דרך יחסי "אני-אתה".

הטריאלוג האסוציאטיבי הראשון מתקיים בין המשוררת אירנה בלייר-לווינהוף* למיכל ומיטשל. אירנה מעמיקה לבחון את כוח החיים של המילה הכתובה, ואת הצורך העמוק שלה ככותבת לגעת בקורא. היא מתארת דחף להתקדם מעבר לעצמה, לזרועות האחר, לנשמתו, לגופו, לקולו ולחמו של הקורא. אירנה מביעה תקווה שהמילים שלה ישקעו בקורא וכבר לא יהיו שלה, "שיסגרו את המרחק בינינו".

מיכל מתחברת לכוח המילה לאפשר תנועה בתודעת האדם, ובין תודעתו לזו של האחר, במיוחד באיזורים הפוריים, שבהם מתקיימת אמת שעדיין אינה מוכרת וידועה. מיכל מדגימה בווינייטה קלינית כיצד סקרנות לאמת חבויה מאפשרת התבהרות של חוויה רגשית, לא מתוך תובנה אינטלקטואלית, אלא בעזרת רפלקטיביות גופנית, הנוצרת בתוך הדיאדה. מיכל שואבת השראה מביון, מחנה ארנדט ומווירג'יניה וולף, כמו גם ממושגים בודהיסטיים, ומתייחסת גם למימד אוניברסלי מעבר לזמן.

מיטשל מנסה להעמיק בשאלה כיצד הכותבת נוגעת בקורא, כיצד נשמות נפגשות ומחיצות נופלות. הוא מתאר טיפול זוגי שבו הדיאלוג הזוגי מלא בחשד, בייצוג שגוי ובכפייה, לעומת רגעים של דיאלוג אמת, כאשר אמת נוגעת בשניים באותו רגע משותף. הוא נעזר בספרים של טוני מוריסון, "העין הכי כחולה", וב"אמנות האהבה" של אריך פרום, להעמיק בדיון אודות הקשר בין פחד לשנאה, ובין חירות לאהבה.

* אירנה בלייר-לווינהוף – משוררת, ילידת אורוגוואי, פרסמה שלושה ספרי שירה בספרדית ושלושה בעברית, "שפת אם", "לשון שבורה" ו"סוף המשמרת" בהוצאת פרדס.

יחסים' מתאר אינטראקציה מינית, בשעה שקיום יחסים היא משימת חיים מרכזית עבורנו כבני אנוש. לקיים יחסים או לחיות ביחסים המקיימים את נפשנו ואת הנפש האחרת, הוא אתגר התייחסותי מתמשך. ספר זה מזמין אותנו כקוראים, בכל ליבו, 'לקיים איתו יחסים', ולדבר בו את קולנו.

הקדשת הספר של מיטשל ומיכל משכה את תשומת ליבי: "לכל אלה אשר מחפשים דיאלוג אמיתי". האין כולנו? אולי לא תמיד? ובאיזה מחיר? בעיניי, הספר מעורר השראה להתרחבות אין-סופית שנמצאת בפוטנציאל חיינו, אם נוכל לחרדה שמתעוררת בעקבות דיאלוג ומפגש עם אחר.

הדיאלוג הראשון בספר מתקיים בין מיטשל בקר לרינה לזר*. הוא נפתח על-ידי מיטשל בהצגת פירוש יפהפה לשני סיפורי בריאת אדם וחווה השונים, המופיעים בספר בראשית. מיטשל מציע, בעקבות הרב סולובייצ'יק, כי שני סיפורי הבריאה מייצגים שתי טיפולוגיות של חווית קיום אנושי. בסיפור הבריאה הראשון מוצג הצורך האנושי בשליטה באובייקט (יחסי "אני-לזר", לפי בובר), בחיפוש אחר המוכר והידוע אצל האחר. בפרק ב' האדם תר אחר שותף לדיאלוג מתוך בדידותו הקיומית, דיאלוג המבטא רצון ללמוד מהאחר השונה (יחסי "אני-אתה", לפי בובר), בחיפוש אמיץ אחרי הלא-ידוע. אנו זקוקים לשתייה ולתנועה הדיאלקטית ביניהן, כדי לחיות חיים ויטאליים ואמיתיים. מיטשל מציג רעיון יצירתי, לפיו יום השבת מהווה מטאפורה למרחב מעבר ויניקוטיאני, שבו מתקיימת דיאלקטיקה בין שתי הטיפולוגיות האנושיות שלנו – הצורך בשליטה, בדומות ובהבנייה, מחד, והצורך בהיפתחות לחוסר ודאי ולשונה, מאידך.

לאורך הספר, תרומתו המרכזית והחשובה של מיטשל בעיניי, היא המושג הקולע של 'אחר אמיתי' (True Other). 'אחר אמיתי' הוא זה שהודות לאחרותו הנוכחת, מתגלה לך משהו חדש על עצמך. הוא מצטט את אוה קיפלי (1): "מתי מתקיימת אהבה? כאשר היות יחד מעניק לך יותר חופש מאשר היות לבד". אמן והתמסרות הדדית למפגש, מאפשרים לשני הצדדים להיות במגע עם אחרות בתוכם, להכיל ולעכל אמיתות שלא היו מתהוות לולא אחר אמיתי בצידן. זו משאלה כמוסה, ובצידה פחד גדול עבור כולנו, מאובדן, מפגיעה, מכאב ומערעור הכרוכים במפגש עם 'אחר אמיתי', ולכן אנו בוזמנית גם מתחבאים ממנו, בחפשנו אחר ביטחון וודאות, וגם כמהים אליו, בחפשנו אחר התפתחות ואמת.

בדיאלוג שלה עם הטקסט שכתב מיטשל, רינה לזר מתייחסת לבריאת האשה-האם, ולתהליך הפיכתנו לסובייקט. היא בוחנת את היחסים הכי אינטימיים של האדם בינו לבין גופו, ומכנה יחסים אלה כ"זרים אינטימיים", ובוחנת אותם דרך שתי

* ד"ר רינה לזר – פסיכולוגית קלינית, מרצה ומדריכה בתוכנית לפסיכותרפיה באוני' ת"א ובלימודי הדוקטורט. עורכת הספר "Talking about Evil" (Routledge, 2017), ועורכת שותפה בספר "תשוקה" (הקיבוץ המאוחד, 2007).

דוחה ולא משתוקק. מיכל מציעה להתייחס לגוף כ'אחר אמיתי', כאחר הנחוה באינטימיות, אשר מבטא אמיתות עמוקות בנוגע לעולם ולעצמנו.

הטריאלוג האסוציאטיבי השני עוסק בתפקידה של העדות, המילולית והבלתי מילולית, בריפוי של טראומה ובהשבת אמת שהוכחשה ועוותה, ובו מיטשל ומיכל מקיימים שיח עם קלרה מוצ'י*.

מוצ'י ממשיכה את הטענה החשובה של לאוב, שאנשים שעברו טראומה חמורה איבדו את העד הפנימי, שמאפשר דיאלוג פנימי ועדות לטראומה. לכן, רק אחר נוכח במלואו, מחובר אמפתית ואתית, יכול להשיב למקומה את האמת. היא מתמקדת בטרומה הנגרמת בידי אדם, שבה נפגע עמוקות האמון האנושי, ולכן איחוי יוכל להיווצר רק בהיקשרות מרפאה. בהסתמכה על פרנצי, היא מתארת את היווצרות הדיסוציאציה, תהליך הכולל את עיוות האמת המעוותת הבלתי נתפסת, ואת שאר השלכותיה של פגיעה אנושית טראומתית, בכללן תופעות פסיכוסומטיות.

מוצ'י מתארת את הבסיס הנוירופיזיולוגי לריפוי, המתרחש בטיפול בנוכחות עד אמפתי, שכולל מירורינג מורכב, קומוניקציה של המוח הימני ודוגמה לחוויות גופניות משותפות למטפלת ולמטופלת, המתווכות על-ידי המערכת הלימבית. היא מדגישה את החשיבות של היות המטפלת נוכחת גם באמצעים לא מילוליים, עם תחושות גופה, קולה ומבטיה. התיאורים של מוצ'י את המפגש הגופני האינטרסובייקטיבי באזורי הטרומה, הזכירו לי את שירה של לאה גולדברג (3): "באת אלי את עיני לפקוח / וגופך לי מבט וחלון וראי / באת כלילה הבא אל האוח / להראות לו בחושך את כל הדברים". גם למטפלת מצפה מסע מאמץ ומכונן בנשיאת העדות, שתטביע את חותמה על הגוף-נפש שלה.

מיטשל מגיב בתיאור מרגש אודות חתול כ'אחר אמיתי', שהפציע לחיי ילדה שורדת פגיעה מינית ויצר איתה ברית מקודשת. מיטשל מאפיין את היווצרות הסדק הנפשי הטרומתי, כחווית בחירה אכזרית בין ידיעת האמת להכחשתה למטרת שמירה על הקשר האנושי. אך למעשה, מדייק מיטשל באופן מצמרר, גם האמת וגם הקשר מתנפצים אם יש צורך להקריב אחד מהם, מאחר שיחסי אני-אתה הם יחסי אמת, ואין קשר משמעותי לחיינו ללא אמת. מיטשל ממשיך ודן בנוכחות הבלתי נמנעת של חרדה מצפיפה בלב המטפל העד, ובמעגל החברתי הרחב, שנאבק כדי להכיל בתוכו חלקי אמת בלתי נסבלים.

מיכל ממשיכה את מחשבתו של מיטשל, כי ריפוי יתרחש באיחוד המחודש בין קשר משמעותי לאמת. לא מדובר כאן על משימה קלה או נאיבית, אלא על מאמץ משותף להשבת

אירנה מתארת בכנות את המתח שלה לתגובותיהם הדיאלוגיות של מיכל ומיטשל על כתיבתה. היא שואלת, האם אני יכולה להקשיב לאחר מבלי להיות עסוקה במילים שיעלו בי כתגובה? האם אני נותנת באמת לדברים להגיע אלי, או שמא אני חוסמת לעתים את החלל ביני לבין מילותיו של האחר בגלל פחד? היא ממשיכה לדון ביחסים בין פחד, לאהבה ולחיפוש אחר אמת.

בדיאלוג השני, דיאלוג ל'מיטיבי לכת' בנושאי בודהיזם ותורת הון, מיכל משוחחת עם יורי סלע* על התהוות, התרחבות וחיות.

מיכל משרטטת את הצורך הבסיסי להמשיך להתהוות (going-on-being), ובצידו את הפחד האנושי הטבעי והעמוק – לחדול מלהתקיים. היא משלבת תיאוריות פסיכואנליטיות (קליין, ויניקוט, ביון, ביק, סימינגטון ואחרים), בכתבים הפאליים הבודהיסטיים העתיקים, כדי להמשיג את התופעה של חרדת כיליון ואת ניסיונותיו של העצמי להתמודד איתה ולהמשיך להתהוות. מיכל מציגה ויניטה קלינית המדגימה כיצד פעילות מנטלית בלתי פוסקת פעלה עבור מטופל כ'עור שני', מפני חרדת כיליון. נוכחות בין-אישית בקבוצה טיפולית ותשומת לב גופנית פנימית יצרו עבורו סביבה מחזיקה חלופית. היא מתארת כמה פרדוקסים מאתגרים: העצמי צריך לחוש מוחזק כדי לשחרר, עליו להכיר בארעיות ובתלות שלו כדי להיות באינטגרציה, ולהיות לכיד ואסוף כדי להתמודד עם אי-סופיות. יורי מנהל דיאלוג עם מיכל בזמן מגפת הקורונה, עת מתקיים ניכור בשדה הבין-אישית, והתקשורת הטכנולוגית מסייעת כ'עור משני', בניסיון להשיב לאיזון דיאלוגים חיים שנקטעו, אך התקשורת הגופנית בולטת בהיעדרה. או אז, מצבי חרדה שליוו את התפתחותנו מתעוררים מחדש, בעודנו אובדים במרחב הווירטואלי. בתגובה לאיום, אחת משתי אסטרטגיות מיושמות: סילוק של תכנים מנטליים, המביא לתחושת חוסר אינטגרציה, או צמצום הגנתי, המוביל לכאב פסיכוסומטי.

בהשראתם של גרוטשטיין ושל זן-בודהיזם, יורי מציע כי טיפוח מרחב פנימי הוא גורם מרכזי בתהליך הטיפולי, והוא מצביע על תהליך של להיות-באחד (At-one-ment) פסיכוסומטי בין המטפל למטופל. בעזרת ויניטה קלינית הוא מדגים אופני היות ושימת לב לנוכחות הגופנית והסביבתית המשותפת. יצירה משותפת של מרחב אנושיות על-ידי הדיאדה הטיפולית, שאינו מפריד בין המימדים הגופניים לנפשיים, מזינה ומרחיבה את המסוגלות להתהוות.

בתגובתה ליורי, מיכל מתייחסת לטיפוחו של מרחב מנטלי. היא דנה בהנחיות של הבודהה לפתח מצב תודעה רצפטיבי ובלתי מעורער למתרחש בגוף, בתודעה ובמציאות, כזה שלא

* פרופ' קלרה מוצ'י – פסיכואנליטיקאית מאיטליה, פרופסור לפסיכולוגיה ולספרות אנגלית, שפרסמה כמה ספרים העוסקים בטרומה ובעדות.

* ד"ר יורי סלע – פסיכולוג קליני, פסיכותרפיסט הומניסטי ופסיכואנליטיקאי במכון ת"א לפסיכואנליזה בת זמננו. ייסד את ביה"ס מגע לשיאצו ומייסד מנהל-שותף במכון דמו"ת לפסיכותרפיה של נוכחות וחיוניות.

הדיאלוג המעניין בין הילית לחגית, הזכיר לי את מילותיו של אוגדן: "כאשר מטופל אומר לי, 'אתה אף פעם לא מפרש, אתה רק מדבר איתי', אני רואה בזה מחמאה גדולה" (5, עמ' 114). אוגדן מספר על מטופלת ששואלת אם הגיע הזמן ללכת, והוא עונה לה, "לא, הגיע הזמן שתישארי". האמירה שלו היא דיבור על מה שהתרחש ביניהם ברמה הלא-מודעת במהלך השעה ונחוה אינטואיטיבית, "זו היתה דרכי לומר לה שכבר בילינו, באותו רגע, זמן חי זה עם זו". זוהי אמירה מינימליסטית של אוגדן, מתוך האמת הנפשית הלא-מודעת המשותפת להם, שנוצרה ברגע.

הטריאלוג האסוציאטיבי השלישי והאחרון בספר הוא טקסט פואטי, שבו מתייחסים מיטשל, מיכל ופאול לאופני חוויה ואהבה. הטריאלוג מתחיל ממבט נוסף של מיטשל על 'אני-אתה' של בובר. מיכל משרטטת שלושה אופנים של חווית מפגש של אחר, ומדגימה כיצד ויתור על הבעלות על האחר הופך את המפגש לאמיתי ומחיה.

שיר שכתב פאול מציע התבוננות על "אהבה לכל הדברים". בעקבותיו שוב שיח בין שלושתם, על הפחד להשתנות ולאבד. מיטשל עונה בשיר משלו, הקריאה העמוקה לדעת את האחר האמיתי צריכה להישמע ולקבל תשובה – "הנני".

אני מסיימת את קריאת הספר עם הכרה תודה מחודשת בזכותנו כמטפלים לפגוש 'אחר אמיתי' על בסיס יום-יומי, בהיותנו מושקעים בקשרים טיפוליים ממושכים, קרובים רגשית ובעלי איכות של כנות נדירה. בצד היותנו, כך נקווה, 'אחר אמיתי' עבור מטופלינו, שהרי גם הם מהווים לעתים קרובות, ובאופן לא סימטרי כמובן, 'אחר אמיתי' לנו.

"אם האנליטיקאי אינו משתנה על-ידי מערך נתון של חוויות עבר או חוויות עכשוויות, שהתרחשו בתוך האנליזה או מחוצה לה, הרי שחוויות אלו אינן משמעותיות, או שהאנליטיקאי אינו מסוגל להיות מושפע מחוויות (אינו יכול לחלום אותה או ללמוד ממנה)" (6), כותב אוגדן. ובניסוח חיובי, מטפלת המסוגלת להיות מושפעת מחוויות המפגש הבין-נפשי, הרי שהיא כנונה למפגש שישנה אותה, שירחיב את העצמי שלה, מתוך מפגש עם אחר אמיתי.

רבים מהמטופלים שנכנסים מבעד לדלתנו, כפי שכתבה קילפי בשירה, "מטלטלים את קיומנו", כפי שהיה מוכר לנו עד כה, ולוקחים אותנו למסע שממנו לא נחזור בדיוק כפי שיצאנו אליו. שיחות התייחסותיות אלו של מפגש והתהוות, מרחיבות את אפשרויותינו במסעותינו הבאים.

ספרות:

1. קילפי א., הפרפר חוצה את הכביש. הוצאת כרמל, 2007.
2. גורביץ ח., שפת ההיעדר. שיחות, כ"ח(1): 60-70, 2010.
3. גולדברג ל., שירים א'. תל-אביב, ספרית הפועלים, 1986.
4. הרמן א., "ואת אמרת מהמ". בתוך: הו! 15: מסות על כתיבה ועל קריאה ושירה חדשה. תל-אביב, הקיבוץ המאוחד, 2017.
5. אוגדן ת.ה., להשיב חיים שלא נחיו. תל-אביב, עם עובד, 2020.
6. אוגדן ת.ה., על אי היכולת לחלום. תל-אביב, עם עובד, 2011.

החיבור ביניהם, תוך אמון והתמסרות, כפי שמציעה התפיסה הבודהיסטית, כמו גם בובר וגנט.

בטריאלוג המשך, מיטשל ומיכל מתעדים את שיחתם עם פאול פליישמן*, שבו דנו ברעיונותיה של מוצ'י, בהקשר למושגים בודהיסטים ובבוריאניים. הם עסקו באתגר לייצר דיאלוג אמיתי לאלה החשים ניכור כמאפיין מרכזי בחייהם. פליישמן תיאר שבקייטוב הקיים בארה"ב, אנשים מחפשים מטפל זהה להם במגדר, בגזע, בדת, בהשתייכות פוליטית, עד כי לא ירחק היום שאדם לא יוכל לפגוש אחר שאינו הוא עצמו. ברובזמן, בראייה בודהיסטית, הרי כולנו איננו נפרדים, מאחר שכל חומר, כל אנרגיה פיזיקלית וכל הוויה אנושית מורכבים באופן אימננטי מיחסי גומלין. המשוחחים המשיכו וחשבו על השפעה תרבותית וקונטקסטואלית על תהליכי עדות וריפוי של טראומה. מיטשל הציג ויניטה קלינית שם כתב שירים יחד עם ילד בטיפולו, ובהמשך, גם רצף צלילים חסרי מילים, שהתבססו על אמון בבריאת שפה משותפת.

הדיאלוג השלישי בספר מתקיים בין הילית אראל-ברודצקי לחגית אהרוני***.** הוא מתחיל עם דיון של הילית על ערכו הייחודי של פירוש מינימליסטי, קצר ותמציתי, כ'מצמוץ עין', כשיר הייך, כאורך הנשימה. היא בוחנת את האפשרות לפגוש את האמת מנקודת מבט ביוניאנית, תוך התייחסות למושג הסורה על פי פרויד וביון.

הילית מתארת ויניטה קלינית שבה המטפלת עיבדה חוויה נפשית של המטופלת ליסודות אלפא, במילים ספורות וקולעות, בעלות איכות שירית, שלכדו אמת רגשית, כמו בהבזק אור. להבדיל מפירושים ארוכים ורוויים, הפירוש המינימליסטי מאפשר מגע חמקמק עם היש ועם הנעדר, ומשאיר מקום לתנועה המשתנה של החוויה הרגשית בחדר.

חגית בתגובתה להילית מציעה כי לאו דווקא המינימליזם של הפירוש הוא היוצר את האיכות הנוגעת, אלא מאפיינים רבים שקשה למנותם, בהם היבטים בלתי מילוליים, תיזמון, ונוכחותה הרגשית של המטפלת. חגית מזכירה את השיר של אנה הרמן (4), "ואת אמרת מהמ..", כדוגמה לתגובה מינימליסטית ומרוחקת של המטפלת. חגית מדגישה כי מפגש עם אמת נפשית, היכולה לייצר משמעות טיפולית, נולד מתוך דיאדה ובאופנים המתאימים לה, ואינה יכולה להיות מובנית מראש (כשיר הייך), שכן גם פירוש מינימליסטי לכשעצמו עלול להיות טכני או רווי.

* פרופ' פאול פליישמן – פרופסור לפסיכיאטריה באוני' ייל, ומחברם של כמה מאמרים וספרים העוסקים במדיציה ופסיכותרפיה.

** ד"ר הילית אראל-ברודצקי – פסיכואנליטיקאית מנחה בחברה הפסיכואנליטית הישראלית, וחברת סגל בתוכנית לפסיכותרפיה של אוני' בר אילן אוני' ת"א. עורכת ספר על אמנות, תרבות ופסיכואנליזה (רסלינג, 2020).

*** חגית אהרוני – פסיכואנליטיקאית מנחה בחברה הפסיכואנליטית הישראלית, וחברת סגל במרכז ויניקוט בישראל. עורכת במשותף ומתרגמת של כמה ספרים פסיכואנליטיים על ביון, אוגדן וטסטין.